

Uživatel: Mvejř/MEFANETin

WikiSkripta - nový nástroj sítě MEFANET

Martin Vejražka, Čestmír Štuka a Stanislav Štípek

Na listopadové konferenci MEFANET 2009 budou lékařským fakultám představena a pro všechny zúčastněné otevřena WikiSkripta (<https://www.wikiskripta.eu>) - nové úložiště medicínských výukových textů založené na technologii wiki. Projekt vznikl na 1. lékařské fakultě UK a má za sebou rok vývoje a rok ostrého provozu. Nyní jsou WikiSkripta připravena pro všechny účastníky sítě MEFANET (<http://www.mefanet.cz>).

V posledních letech se v e-learningu hodně mluví o nástupu technologií Web 2.0. Nový, otevřený web se od starého liší především tím, že se ztrácí rozdíl mezi tvůrci obsahu a uživateli. Typickými zástupci těchto technologií jsou např. Wikipedie, sociální sítě, různé blogy, Youtube, ale také třeba Google-maps. Všechny mají společné to, že kdokoli na ně může vkládat obsah - ať už jde o encyklopedický článek, osobní názory, video, nebo fotografie navštíveného místa. Hodnota sdíleného obsahu těmito příspěvky roste. Na fakt, že suma informací není soustředěna v jedné entitě (plánovací komisi) upozornil již roku 1945 rakouský liberální ekonom F. A. Hayek ve své průlomové práci "Využití znalostí ve společnosti"^[1], kde ukazuje, že vědomost obsažená v každém individuu je již z definice částečná. Pro složení pravdivého obrazu světa je nutné, aby své vědomosti lidé spojili.

Historie Webu 2.0 není dlouhá: termín Web 2.0 se poprvé objevil v r. 1999, ale rozšířil se až v r. 2004 a ve střední Evropě až kolem r. 2006^{[2][3]}. Poslední letopočet stojí za zmínku: ve stejném roce byly totiž položeny základní kameny sítě MEFANET. Nepřekvapí proto, že první verze rodičů se portálového řešení ještě prvky Web 2.0 neobsahovaly. Byly do něj však integrovány později: patří mezi ně např. hodnocení kvality článků uživateli pomocí „hvězdiček“ nebo „tag-clouds“. Nicméně celková koncepce portálu vyrůstá z filosofie webu 1.0 a např. zachovává přísné oddělení uživatelských rolí.

Progresivní technologie se ovšem ve vysokoškolském vzdělávání stále více prosazují. Wiki je jedním z nejlepších příkladů. Podporuje snadnou spolupráci více autorů, umožňuje rychlou aktualizaci již vložených textů. Wiki má přitom technologická omezení, která ji v této podobě předurčují pro práci s texty a obrázky. Pro komplexní typy materiálů (např. multimediální soubory, atlasy, kvízy) jsou vhodnější jiná úložiště. Wiki však může stávající řešení vhodně doplňovat a svou snadnou editovatelností v některých směrech i překonávat.

Základní vlastnosti wiki

Technologie wiki je určena pro tvorbu a ukládání textů, které lze doplňovat obrázky a některými soubory dalších formátů. Používá **velmi jednoduchý** jazyk pro formátování textu, vytváření odkazů a udržování struktury stránek. Široké veřejnosti je známá především díky Wikipedii, otevřené internetové encyklopedii, kterou může editovat kdokoli. Editace je natolik snadná, že první kroky zvládne každý uživatel sám už na první pokus.

Wiki v principu téměř nerozlišuje různé typy přístupových oprávnění; kdokoli může tvořit nové příspěvky a editovat stávající. Speciální práva, která slouží k vysloveně technickým zásahům, potřebuje jen malý počet správců.

V praxi se ukazuje, že i přes velkou otevřenost jsou informace ve wiki-projektech poměrně spolehlivé. Již klasickou ukázkou toho je studie, podle níž jsou údaje uvedené v anglické Wikipedii přinejmenším srovnatelně spolehlivé jako v Encyclopædia Britannica^[4]

Tato bezpečnost a věrohodnost je zaručena dvojím způsobem. Jednak technologicky - nástroji, které umožňují s případným „wiki-vandalismem“ účinně bojovat. S každým článkem se uchovává jeho historie, dosavadní autoři konkrétního příspěvku mohou být e-mailem informováni o jeho změnách, snadným úkonem lze vrátit zpět nežádoucí editaci atd. Druhým aspektem ochrany je dostatečně velký počet aktivních uživatelů (tzv. nadkritické množství). Dosáhne-li počet aktivních uživatelů této hranice, odstraňování nepřesností a chyb se synergickým působením velmi zrychlí.

WikiSkripta - nový nástroj sítě MEFANET

Konkrétní implementací technologie wiki, která byla vytvořena pro potřeby sítě MEFANET, jsou WikiSkripta (www.wikiskripta.eu). Vznikla v roce 2007 na 1. lékařské fakultě UK. Po období technického vývoje a necelém roce ostrého provozu obsahují bezmála tisícovku článků, asi sto článků přibývá každý měsíc. Od začátku byla WikiSkripta koncipována pro všechny fakulty sítě MEFANET. Aby mohl být celý systém odladěn a připraven pro větší rozšíření, bylo účelné zpočátku omezit uživatele na jednu fakultu. V rámci konference MEFANET 2009 budou ostatní lékařské fakulty do WikiSkript oficiálně přizvány; rozšíří se počet uživatelů i správců.

WikiSkripta nejsou Wikipedie

Přestože WikiSkripta a Wikipedie mají mnoho principů společných, používají stejný technický základ a dokonce se dá říci, že Wikipedie je v mnoha směrech inspirací pro výstavbu WikiSkript, jsou mezi oběma projekty zásadní odlišnosti. Wikipedie je internetová encyklopedie. Články v ní musí dodržovat encyklopedický styl, každý příspěvek musí být pro čtenáře použitelný samostatně. Texty ve Wikipedii mají být přístupné širokému okruhu čtenářů.

WikiSkripta jsou naproti tomu internetovou učebnicí zaměřenou na konkrétní oblast – medicínu. K porozumění konkrétnímu textu může být vyžadována určitá předchozí znalost. Autoři mohou předpokládat, že student bude „kapitolami“ procházet ve stanoveném pořadí. Příspěvky také mohou být mnohem podrobnější, než je tomu ve Wikipedii. Jde o učební text, který nerespektuje hranice jednotlivých vyučovaných předmětů. Ve WikiSkriptech je narozdíl od Wikipedie nutno udržet jistou "tutor-line" – výukovou myšlenku, se kterou jsou materiály čtenáři předkládány.

Zapojení studentů

Autory příspěvků do WikiSkript nejsou a nemají být pouze učitelé – právě naopak, řadu kvalitních textů vkládají samotní studenti. Obecně se snažíme autory přednostně motivovat především ke zpracovávání témat, která v dostupných učebnicích chybí nebo vyžadují aktualizaci. Pro učitele jsou WikiSkripta médiem alternativním např. ke klasickým papírovým skriptům nebo k ručně množeným hand-outs. Jako dobrý startovní materiál se ukazují studenty vypracované zkuškové otázky, seminární práce apod. Takové materiály mohou využít učitelé ke zpracování rozsáhlejších kapitol, mohou je opravit, setřídít apod.

Zapojení studentů do chodu WikiSkript jde však mnohem dále. Posluchači fakulty totiž tvoří větší část technické redakce – týmu, který udržuje strukturu WikiSkript, pomáhá začínajícím autorům s úpravou textu, přizpůsobuje uživatelské rozhraní atd. Jejich motivací k redakční činnosti je z velké části entuziasmus. Snažíme se však přinejmenším nejlepší z nich podporovat a motivovat pomocí finančních odměn, možností získat kredity započitatelné pro studium apod.

Ověřování a recenzování článků

Jak jsme již uvedli, správnost a důvěryhodnost příspěvků ve WikiSkriptech do značné míry zabezpečuje už samotná technologie wiki. Pro další zvýšení věrohodnosti textů byl ve WikiSkriptech zaveden nástroj pro ověřování kvality článků učitelem. Pedagogové lékařských fakult mohou kvalitní příspěvky zkontrolovat a stanoveným způsobem „podepsat“. V záhlaví článku se pak o ověření objeví informace. I nadále je článek volně přístupný k editacím. Pokud někdo příspěvek upraví, změní se označení článku, takže čtenář je informován, že aktuální verze se od ověřené liší. Má pak možnost vrátit se jediným kliknutím ke zkontrolované variantě, nebo zobrazit rozdíly mezi aktuální a ověřenou verzí. Jestliže jsou změny v článku pouze formální (např. opravení překlepu), může ověření článku za stanovených podmínek obnovit redakce WikiSkript. V ostatních případech bude učitel vyzván, aby novou verzi znovu zkontroloval. Mimoto autor článku i učitel, který jej ověřil, mohou dostávat automatické informace o změnách v příspěvku. Kromě ověřování článků pedagogem je ve WikiSkriptech připravený i nástroj pro recenzování kapitol nezávislými oponenty.

Jak se zapojit do projektu WikiSkript

Projekt je otevřen pro zájemce bez ohledu na příslušnost ke konkrétní škole. Všem novým uživatelům poskytne podporu stávající redakce. Pro plnohodnotné zapojení do projektu bude důležité, aby na každé fakultě vzniklo krystalizační jádro – místní „wiki-tým“. Lokální wiki-tým bude blíž zdejšími uživateli a bude zárodkem podpory pro tvořivé lidi na fakultě.

Wiki-tým tvoří z větší části studenti. Koordinovat jej může některý z kmenových pedagogů fakulty. Členové redakce nemusejí mít takřka žádné předchozí znalosti z oblasti IT. V praxi se ovšem ukázalo, že mezi studenty-mediky jsou velmi obeznámení odborníci, které by byl hřích do projektu nezapojit a jejichž příspěvek je více než významný.

Prvním úkolem při rozšíření WikiSkript na fakulty v síti MEFANET bude vyhledat na jednotlivých fakultách vhodné koordinátory místních wiki-týmů a informovat o existenci WikiSkript akademickou obec. Centrální redakce (redakce@wikiskripta.eu) poskytne podporu a vyzkoušené podklady pro nábor studentských členů redakce a zajistí průběžné školení vznikajících týmů.

Literatura

1. Friedrich A. Hayek: The Use of Knowledge in Society. *American Economic Review* **35** (September 1945): 519–530. Dostupné online: <http://www.econlib.org/library/Essays/hykKnw1.html>
2. Web 2.0. In *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. [online] Citováno 2009-11-04. Dostupné online https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Web_2.0&oldid=323840776
3. Adam Zbiejczuk: Web 2.0 – charakteristiky a služby. Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita. Brno, 2007. Dostupné online <http://www.zbiejczuk.com/web20/>
4. Jim Giles: Internet encyclopaedias go head to head. *Nature* **438** (15 December 2005): 900-901